

Céltartalékok, avagy az óvatosság elve

A számviteli törvény előírásaival foglalkozó hírlevelünk ezúttal a céltartalékok képzése kapcsán felmerülő kérdésekre világít rá.

Céltartalékot a múltbeli, valamint a folyamatban lévő ügyletekből, szerződésekből származó, harmadik felekkel szembeni fizetési kötelezettségekre kell képezni. E tekintetben meg kell határozni, hogy mi az az esemény, ami a kötelemet keletkezteti, illetve mikor következik be ez az esemény. A számviteli törvény alapján ilyen kötelezettség lehet a jogszabályban meghatározott garanciális kötelezettség, a függő kötelezettség, a biztos (jövőbeni) kötelezettség, a korengedményes nyugdíj, illetve a helyébe lépő korhatár előtti ellátás, a végkielégítés miatti fizetési kötelezettség és a környezetvédelmi kötelezettség is.

Egyes várható, jelentős és időszakonként ismétlődő jövőbeni költségekre céltartalék képezhető. A számviteli törvény ide sorolja különösen a fenntartási, az átszervezési költségeket, a környezetvédelemmel kapcsolatos költségeket.

Ezzel kapcsolatban több kérdés is felmerülhet: a kötelelem csak szerződésből vagy jogszabályi előírásból keletkezhet, vagy úgynevezett vélelmezett kötelelem is lehet? Vélelmezett alatt értve azt, ha a kötelelem bevett múltbeli gyakorlatból, nyilvánosságra hozott irányelvekből, vagy egy megfelelően részletezett tárgyidőszaki bejelentésből származik. Mindezek alapján más felekben jogos várakozás ébred arra vonatkozóan, hogy a gazdálkodó felelősséget vállal, és teljesíteni fogja az ebből eredő kötelezettségeit. Ilyen eset lehet, ha a gazdálkodónak nincs környezetvédelmi kötelezettsége, de a nyilvánosság számára is ismert gyakorlata szerint a környezetvédelmi ártalmakat rendszeresen felszámolja. Ebben a helyzetben kell-e céltartalékot képeznie a gazdálkodónak? A számviteli törvény a környezetvédelmi kötelezettségekre kötelezően előírja a céltartalék képzését, míg a környezetvédelemmel kapcsolatos költségekre csak lehetőségként említi. De mi a különbség a kettő között?

A számviteli törvény szerint az átszervezés költségeire céltartalék képezhető. Ezzel kapcsolatban kérdés lehet, hogy ha az átszervezésről már döntöttek, sőt ezt közzé is tették, és emiatt egyes szerződéseket várhatóan fel kell mondani, vagy egyes munkavállalóktól meg kell válni, akkor a várható felmondások miatt fizetendő összegre kell-e vagy lehet-e céltartalékot képezni? Hasonlóképpen, ha a gazdálkodó végelszámolásáról döntöttek és azt közzétették, de nem döntöttek még a munkavállalók sorsáról, akkor kell-e céltartalékot képezni a végkielégítésre?

Kérdéses lehet a kötelelem keletkezésének időpontja is. A végkielégítésre például mikor jön létre a kötelelem: amikor a döntést meghozzák, vagy amikor azt kommunikálják a munkavállalók felé? Ha a döntést a fordulónap előtt hozták, viszont csak a fordulónap után, de még a mérlegkészítés előtt

nyilvánosságra hozzák, akkor ennek hatását szerepeltetni kell-e a fordulónapi mérlegben?

Eszközhöz kapcsolódó kötelelem esetén számít-e, hogy az az eszköz létesítésekor keletkezik vagy pedig a használata során? Például, ha egy termelő üzem létesítésekor jogszabály vagy szerződés írja elő az üzem leszerelési kötelezettségét és az eredeti állapot helyreállítását, amit az üzem bezárásakor kell elvégezni, akkor a körülmények függvényében akár juthatunk arra a következtetésre is, hogy a kötelelem az eszköz létesítésével keletkezik. Kitekintve a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokra (IFRS-ek), a standardok szerint az üzem létesítésével keletkezett teljes kötelelemre képzett céltartalékot az eszköz bekerülési értékében kell aktiválni. Vajon ez mennyiben van összhangban a számviteli törvény előírásaival? Meg kell-e képezni a céltartalékot a teljes várható fizetési kötelezettségre már az üzem létesítésekor, vagy a céltartalékot a működés során kell felépíteni? A számviteli törvény előírja, hogy a céltartalékot az adózás előtti eredmény terhére kell képezni, az eszköz bekerülési értéke esetén pedig nem sorolja fel az ilyen jellegű tételek aktiválásának lehetőségét.

A számviteli törvény szerint céltartalékot olyan kötelmekre kell képezni, amelyek valószínű vagy bizonyos, hogy fennállnak, de összegük vagy esedékességük időpontja még bizonytalan. Például peres ügyek esetén bizonytalanság állhat fenn abban a tekintetben, hogy van-e jogalapja a másik fél követelésének. A bizonytalanság mértékének meghatározása a gazdálkodó megítélésének függvénye. De mekkora az a valószínűség, amikor a kötelmet már indokolt megjeleníteni a mérlegben? Adóhatósági ügyek esetén például mikor kell kimutatni a kötelmet? Elegendő-e a megállapításokról szóló jegyzőkönyv, vagy a határozat dátumát tekintsük mérvadónak? Esetleg várjuk meg, amíg az ügy bíróságra kerül és jogerős ítélet születik? Ésszerűnek tűnhet az a felvetés, hogy minél több jogorvoslati lehetőséget merít ki a gazdálkodó sikertelenül, annál nagyobb lehet az esély arra, hogy a másik fél követelése jogos és a kötelelem fennáll.

A jövőbeni események hatását figyelembe lehet-e venni a céltartalék összegének meghatározásakor? Például a technológiai fejlődés, vagy a vezetés által a jövőben meghozandó döntések hatását? Van, aki úgy gondolja, hogy nem lehet figyelembe venni a vezetés által a kötelelem teljesítésének elkerülése végett a jövőben meghozandó döntések hatását, például azt, hogy a feltételeket módosítani fogják a másik féllel való tárgyalás során.

Hogyan vegyük figyelembe a várható megtérüléseket? A várható megtérülés tekinthető-e a szükséges fedezet más módon való biztosításának? Ha egy kötelelem teljesítése esetén például biztosítótól kártérítést vár a gazdálkodó, illetve

egy másik fél (például anyavállalat) megtéríti vagy várhatóan megtéríti a kifizetett összeget, akkor ezzel csökkenthető-e a céltartalék összege? Egyes vélemények szerint igen, de ehhez elegendő-e a gazdálkodó várakozása arra nézve, hogy megtérítik a kiadásait, netán szerződéssel vagy a másik fél kötelező erejű nyilatkozatával kell ehhez rendelkeznie?

A fentiekhez kapcsolódó kérdés, hogy hogyan vegyük figyelembe azt, ha a kötelelem teljesítésére egy jövőbeni ügylet várhatóan fedezetet nyújt? A korábbi példánál maradva, ha az üzem bezárásakor teljesítendő kötelezettséget az üzemből leszerelt eszközök eladásából származó bevételből kívánják részben vagy egészben teljesíteni, akkor a várható nyereség összegével csökkenthető-e a céltartalék összege? Különösen akkor indokolt ezen elgondolkodni, ha az üzem bezárása, a környezeti helyreállítás megkezdése előtt nincs is lehetőség a fedezetet biztosító eszközök értékesítésére, és azokat a beszámolóban nem értékeli fel a piaci értékükre.

A céltartalék összegének meghatározásakor milyen tételeket lehet figyelembe venni? Lehet-e céltartalékot képezni a kötelelem teljesítéséhez kapcsolódó egyéb költségekre: például peres ügy esetén a várható ügyvédi költségekre? A költségekbe minden közvetlen költség beletartozik, vagy csak azok a költségek, amelyek nem merültek volna fel, ha nincs a peres ügy?

A számviteli törvény nem ad útmutatót a céltartalék összegének számszerűsítésére. Meghatározhatjuk-e a céltartalék összegét a lehetséges kimenetek és azok összegeinek súlyozott számtani átlagaként, vagy a legvalószínűbb kimenetel összegében kell megképezni? Egy peres ügy esetén a gazdálkodó vagy elveszíti a pert és fizetnie kell, vagy nyer. Ha nyer, akkor is kérdéses lehet a fizetendő összeg. Amennyiben a számtani átlag alkalmazása mellett döntene a társaság, akkor előfordulhat, hogy egy olyan összeget mutatnának ki, amely nem egyezik egyik lehetséges kimenetel esetén várhatóan kifizetendő összeggel sem.

A céltartalékok számszerűsítésénél sok esetben kell becslést alkalmazni, amely során problémát okozhat a megfelelő becslési módszer kiválasztása. Nehézséget okozhat például a garanciális céltartalék meghatározása egy újonnan alakult gazdálkodó, vagy új termék esetében is a múltbeli statisztikai adatok hiánya miatt.

Egyes kötelek esetén csak a távoli jövőben kell kifizetést teljesíteni. Ebből adódik is a következő kérdés: a céltartalék összegének meghatározásakor a pénz időértékét figyelembe kell-e venni, azaz a jövőbeni várható kifizetéseket kell-e diszkontálni? A számviteli törvény nem tartalmaz erre vonatkozó szabályt, ezért egyes vélekedések szerint mindkét módszer elfogadható.

A kérdések sorával itt nem állhatunk meg. Nem foglalkoztunk még a devizában fennálló kötelekkel. Hogyan is kellene kezelni a devizaárfolyam változásának hatását? A számviteli törvény csak a devizás kötelezettségekre írja elő a fordulónapi

átértékelést. A számviteli törvény 2014. novemberi módosítása is csak a kötelezettség jellegű passzív időbeli elhatárolásokra terjeszti ki ezt az előírást. Ugyan juthatunk logikusan arra a következtetésre, hogy a devizában fennálló kötelekre képzett céltartalék összegét is a fordulónapi devizaárfolyamon kell meghatározni, de a devizaárfolyam-változás hatását ki lehet-e mutatni a pénzügyi műveletek eredményében, vagy céltartalék-képzésként, illetve -feloldásként kell azt elszámolni?

A gyakorlatban előfordulhat olyan helyzet, amikor egy szerződés a gazdálkodó számára kedvezőtlennek válik a körülmények változása miatt. Az IFRS-ek ezt úgynevezett hátrányos szerződésnek nevezik, amelynél a szerződés alapján történő kötelezettségvállalások teljesítésével kapcsolatos elkerülhetetlen költségek meghaladják a szerződés alapján várhatóan befolyó gazdasági hasznokat. Ilyen eset lehet, ha a szerződést fix áron kell teljesíteni, de a beszerzési árak, a költségek növekedése miatt ez a későbbiekben várhatóan veszteséget fog okozni. A gazdálkodó dönthet, hogy fenntartja a veszteséges szerződést, vagy viseli a szerződés felmondásából származó jogkövetkezményeket. A két lehetőségnek eltérő pénzügyi következményei lehetnek. Az IFRS-ek alapján a hátrányos szerződésekre céltartalékot kell képezni. A számviteli törvény azonban nem ismeri a hátrányos szerződés fogalmát. Ennek ellenére szükséges-e az ilyen szerződésekre céltartalékot képezni? Ha igen, akkor a képzendő céltartalék összegét a szerződés fenntartását vagy a felmondását feltételezve határozzák-e meg? A gazdálkodó nem feltétlenül a kevésbé kedvezőtlenebb lehetőséget választja, hiszen a döntésben egyéb üzleti szempontok is szerepet játszhatnak (például ügyfélkapcsolat, jó hírnév). Ha a gazdálkodó döntése befolyásolja a fizetési kötelezettség összegét, akkor egyes vélekedések szerint a legkisebb fizetési kötelezettséget eredményező döntést feltételezve kell számszerűsíteni a céltartalékot.

Végszó

Számos kérdést érintettünk abban a tekintetben, hogy a gazdálkodónak van-e kötelme a fordulónapon, amelyre céltartalékot kellene képeznie, valamint a céltartalék összegének számszerűsítésével kapcsolatban.

Jelen hírlevelünknek nem volt célja, hogy a témával kapcsolatos minden lehetséges ügyletet érintsen, vagy minden felmerülő kérdésre válasz adjon. Ha maradtak Önökben bizonytalanságok, vagy éppen hírlevelünk kapcsán merültek fel, javasoljuk, hogy keressék meg adó- illetve számviteli tanácsadójukat, vagy bennünket, mert egy alaposan átgondolt, jól kidolgozott módszertan jelentősen hozzájárulhat ahhoz, hogy a beszámoló valós képet adjon a társaság vagyoni és pénzügyi helyzetéről, a működés eredményéről.

Kapcsolat

Boros Judit
Partner

T: +36 1 887 7196

Kajtár László
Partner

T: +36 1 887 7324

KPMG Hungária Kft.

Váci út 31. H-1134 Budapest

E: kerdोजेलेk@kpmg.hu

Rakó Ágnes
Igazgató

T: +36 1 887 7438

Az itt megjelölt információk tájékoztató jellegűek, és nem vonatkoznak valamely meghatározott természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiség nélküli szervezet körülményeire. Társaságunk ugyan törekszik pontos és időszzerű információkat közölni, ennek ellenére nem vállal felelősséget a közölt információk jelenlegi vagy jövőbeli hatályosságáért. Társaságunk nem vállal felelősséget az olyan tevékenységből eredő károkért, amelyek az itt közölt információk felhasználásából erednek, és nélkülözik társaságunknak az adott esetre vonatkozó teljes körű vizsgálatát és az azon alapuló megfelelő szaktanácsadást.

© 2015 KPMG Hungária Kft., a magyar jog alapján bejegyzett korlátozott felelősségű társaság, és egyben a független tagtársaságokból álló KPMG-hálózat magyar tagja, amely hálózat a KPMG International Cooperative-hez ("KPMG International"), a Svájci Államszövetség joga alapján bejegyzett jogi személyhez kapcsolódik. Minden jog fenntartva.